

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านของชุมชนบนพื้นที่สูง

ศึกษาแนวทางการจัดทำมาตรฐานวัตถุดิบพืชสมุนไพร (Product Spec) บนพื้นที่สูง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ได้แก่ ห้วยเป่า โหล่งซอด แม่ละลอ ดอยปุย ปางมะโอ สบโขง และปางหินฝน คัดเลือกพืชสมุนไพร จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ไพล ขมิ้น และขิง จากนั้นรวบรวมขิง (ดอยปุย ขิงแกง) ขมิ้น (ห้วยเป่า โหล่งซอด ปางมะโอแม่ละลอ ปางหินฝน สบโขง แดงสยาม) ไพล (ห้วยเป่า โหล่งซอด แม่ละลอ ดอยปุย ปางหินฝน อมก้อย) จำนวน 15 ตัวอย่าง และทดสอบปลูกเปรียบเทียบ 3 ระดับความสูง ได้แก่ ต่ำกว่า 500, 500-1,000 และมากกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีเกษตรกรจำนวน 5 ราย ทำข้อมูลลักษณะขมิ้น ไพล และขิง และส่งวิเคราะห์สารสำคัญสำหรับใช้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นทุกตัวอย่างที่ส่งตรวจมีค่าสูงกว่าค่ามาตรฐาน

วิจัยและพัฒนาต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตำรายาพื้นบ้านบนพื้นที่สูง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ได้แก่ โป่งคำ แม่ละลอ ขุนสถาน ปางมะโอ ปางหินฝน ดอยปุย ปากกล้วย โหล่งซอด และห้วยน้ำขาว รวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ จำนวน 12 แห่ง (ศรีบุญเรือง:โป่งคำ แม่ละลอ ปางมะโอ แม่ละม ปางก๊ี้ด:ปางมะโอ ปางหินฝน ดอยปุย ปากกล้วยพัฒนา ปาเมียง:โหล่งซอด เข็กน้อย ห้วยน้ำขาว:ห้วยน้ำขาว ถ้ำเวียงแก้ว ขุนสถาน) ร่วมกับผู้รู้ จำนวน 27 ราย ได้ยาพื้นบ้านจำนวน 96 ตำรับ ยืนคุ้มครองยาพื้นบ้าน จำนวน 6 ตำรับ และสนับสนุนชุมชนป่าเกี๊ยะศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่นต่อยอดตำรายาแก้ไอและยารักษาโรคกระเพาะเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีสูตร/อัตราส่วน การผลิต และรูปแบบที่มีมาตรฐานและความปลอดภัยมากขึ้นสำหรับใช้ประโยชน์และสร้างรายได้เสริม จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กล้วยอัดเม็ด และมะขามป้อมอัดเม็ด สนับสนุนชุมชนโป่งคำในการทดลองผลิตผลิตภัณฑ์ยาแก้ปวดเมื่อยตามเส้นเอ็นซึ่งเหมาะสำหรับผู้สูงวัย และจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ให้ชุมชนได้ต่อยอด นอกจากนี้ยังรวบรวมเมล็ดพันธุ์จากนั้นทดสอบวัสดุปลูก จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ดินป่า ดินผสมพร้อมปลูก ทราย ขุยมะพร้าว และเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ พบว่ากล้าส่งหยูกออกหลังเพาะ 1.5 เดือน ขุยมะพร้าวมีเปอร์เซ็นต์การงอกมากที่สุด รองลงมาเป็นดินป่า ดินผสมพร้อมปลูก และทราย ตามลำดับ ผลการทดสอบเพาะเมล็ดดินฮ้างดอยในสภาพธรรมชาติด้วยดินธรรมชาติ และเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อส่วนยอดและใบอ่อนดินฮ้างดอย พบว่าเมล็ดดินฮ้างดอยเริ่มงอกหลังเพาะประมาณ 16 เดือน ยอดเริ่มเปลี่ยนแปลงหลังเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ 4 เดือน แต่ทั้งยอดและใบอ่อนไม่สามารถเจริญเติบโตด้วยวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อได้

คำสำคัญ สมุนไพร มาตรฐานวัตถุดิบ ชุมชน พื้นที่สูง

Keywords Medicinal Plants, Product Spec, Community, Highland